

Badanie bezrobocia długotrwałego, red. Mieczysław Kabaj, *Raport IPiSS*, z. 21, Warszawa 2001.

Publikacja jest pracą zbiorową, wydaną pod redakcją prof. dr hab. Mieczysława Kabaja z IPiSS. Współautorami są pracownicy naukowcy z Lublina i Katowic: prof. dr hab. Leon Dyczewski, dr Dariusz Wadowski, prof. dr hab. Lucyna Frąckiewicz, dr hab. Aldona Frąckiewicz-Wronka i dr Maria Zrałek.

Autorzy podkreślają że, jest to raport z badań empirycznych, będący swego rodzaju publikacją badawczo-informacyjną. Nosi on również znamiona inicjatywy interwencyjnej, podjętej w obliczu narastającego w naszym kraju problemu bezrobocia długotrwałego, którego ograniczenie jest najważniejszym, a zarazem najtrudniejszym zadaniem zarówno rządu, jak i władz lokalnych.

Autorzy chcą zainteresować swoją publikacją szerokie grono osób i instytucji zajmujących się zwalczaniem bezrobocia. Czynią to w sposób profesjonalny i przystępny zarazem, gdyż przekaz jest klarowny, a język, jakim się posługują, jest czytelny zarówno dla specjalistów w tej dziedzinie, jak i dla każdego czytelnika. Nie w tym jednak rzecz, by wygłaszać laudację na cześć badaczy, którzy ani tego nie oczekują, bo zapewne są świadomi swoich kompetencji, ani też nie są debiutantami. Istotne jest, że publikacja wypełnia luki badawcze w tym przedmiocie i odpowiada na zapotrzebowanie społeczne, zarówno pracowników urzędów pracy, ośrodków pomocy społecznej, polityków, specjalistów-praktyków społecznych zajmujących się tą problematyką, jak i samych bezrobotnych zainteresowanych poprawą swojej sytuacji. Raport jest swoistą kontynuacją programu *Przewycięzanie ubóstwa przeciwdziałanie bezrobociu*, wydanego pod redakcją L. Dyczewskiego i D. Wadowskiego, w którym Autorzy, podobnie jak Autorzy Raportu, kreślą receptę na ograniczenie bezrobocia, przedstawiając stan faktyczny, potrzeby i postulaty. Powyższe względy przemawiają za aktualnością problematyki poruszanej w publikacji, dzięki której podmioty zainteresowane kwestią bezrobocia jako ważnego problemu w III RP spojrzą na tę kwestię z punktu widzenia działań systemowych i kompleksowych, a nie w kontekście działań doraźnych, incydentalnych, nacechowanych iluzoryczną odpowiedzialnością. Publikacja przyczyni się również w znacznym stopniu do obalenia stereotypu bezrobotnego jako osoby z marginesu, o niskich kwalifikacjach i negatywnym stosunku do pracy. Badania empiryczne nie potwierdziły bowiem powszechnie głoszonej tezy, że długotrwanie bezrobotni nie są zdolni do podjęcia trudu aktywizacji i są skazani na status bezrobotnego.

Praca osadzona jest w realiach lat 1998-2000 i zawiera wyniki badań przeprowadzonych głównie w tych latach. Merytoryczną zawartość publikacji stanowią: Wprowadzenie, rozdz. I pod tytułem *System aktywizacji długotrwanie bezrobotnych*, rozdz. II. *Badanie katowickie* oraz rozdz. III *Badanie lubelskie*. Całość Raportu dopełniają: *Zakończenie*, *Wnioski z badań dla nowej polityki przeciwdziałania bezrobociu*, cenne noty o Autorach wybranych opracowań i wzory czterech kwestionariuszy, które były podstawą badania i które mogą być przydatne i użyteczne w przyszłości dla badaczy

tych trudnych kwestii. Zwraca uwagę sformułowanie tytułu, który ma prawdopodobnie świadczyć o otwartym charakterze tekstu i o tym, że Autorzy traktują go jako jeszcze jeden głos w dyskusji na temat bezrobocia, głos, który dyskusję raczej zdaje się otwierać niż kończyć.

Rozdział I Raportu, którego autorem jest Mieczysław Kabaj, jest pracą teoretyczno-badawczą. Autor przedstawia w niej wnioski z badań nad aktywizacją długotrwale bezrobotnych. Przedstawia realia polskie, porównując je z bezrobociem długookresowym w świecie. Zauważa, że problemy bezrobocia to jedno z ważniejszych wyzwań współczesności. Postuluje przeprowadzenie swoistej rewolucji w urzędach pracy, gdyż pośrednictwo i poradnictwo zawodowe jest ciągle marginesem ich działalności, a nie najważniejszą funkcją. Stąd postulowane zmiany mają polegać na tym, aby te instytucje stały się rzeczywiście aktywizujące i przyjazne interesantom.

Dwie kolejne części pracy to badania długotrwałego bezrobocia oraz program przeciwdziałania bezrobociu i ubóstwu w województwach: katowickim i lubelskim. W ośrodku katowickim badania prowadzono na grupie respondentów, będących klientami urzędów pracy i ośrodków pomocy społecznej. Mówi się również o informacjach otrzymanych od osób będących pracownikami obu tych instytucji. I choć badanie nie ma charakteru reprezentacyjnego i może być traktowane jedynie sondażowo, to zebrany materiał dostarcza bardzo wielu interesujących informacji. W ośrodku lubelskim badania obejmują ponadto pracowników i kierowników urzędów pracy i ośrodków pomocy społecznej, ich odpowiedzi zaś, w odróżnieniu od ośrodka katowickiego, wyszczególnia się w tabelach. Takie dwustronne widzenie problemów osób długotrwale bezrobotnych pozwoliło zebrać pełniejsze dane, a ich analiza pomoże wypracować bardziej optymalną strategię przeciwdziałania bezrobociu i ubóstwu. W tekście zamieszczono tabele zbiorcze z procentowym wyszczególnieniem odpowiedzi respondentów. Wydaje się to zabiegiem urozmaicającym tekst, sprawiającym, że staje się on ciekawszy, nie nuży; chwilami wydaje się, że sam tekst jest jedynie komentarzem do tabel. Badania były prowadzone w województwach odmiennych pod wieloma względami i różniącymi się: stopą bezrobocia, stopniem rozwoju gospodarczego, strukturą przemysłu, rolnictwa, strukturą społeczną, sprawami mentalności i tradycjami stosunku do pracy. Jednak ich wyniki są w obu województwach podobne, chociaż nie identyczne. Sytuacja materialna osób długotrwale bezrobotnych ze Śląska wydaje się lepsza, zaś bezrobotni z Lubelszczyzny zdają się znajdować w korzystniejszej sytuacji psychospołecznej). Jednakże fakt bezrobocia długotrwałego niesie za sobą negatywne konsekwencje niezależnie od miejsca zamieszkania. Wydaje się, że badacze z Katowic podchodzą do problemu bardziej pragmatycznie niż ich koledzy z Lublina. Ci pierwsi liczą na aktywność podmiotów polityki społecznej, władze lokalne, programy rządowe, zmiany administracyjne w kraju. Ci drudzy uważają, że bezrobocie i ubóstwo można przezwyciężyć za pomocą różnorodnych działań – liczą jednak także na solidarność pomiędzy ludźmi i poczucie odpowiedzialności za rozwój drugiego człowieka. Daje tu o sobie znać orientacja służby dobru rozwojowemu człowieka. Zwraca jednak uwagę fakt, że w badaniach obu ośrodków tak wiele jest zbieżności i wniosków podobnych czy wręcz identycznych. Bardzo zbliżony odsetek osób bezrobotnych pragnie przede wszystkim stabilności. Ci ludzie najchętniej podjęliby pracę na pełny etat w zakładzie państwowym. Ich ocena działań na rzecz przezwyciężania bezrobocia jest

bardzo negatywna. Rząd i władze lokalne – według nich – powinny przede wszystkim tworzyć nowe miejsca pracy. Zaś naukowcy z Katowic i Lublina – niezależnie od siebie – konkludują, że likwidacja czy choćby ograniczenie bezrobocia będzie procesem długotrwałym i jego powodzenie będzie możliwe w przypadku współdziałania wszystkich podmiotów zainteresowanych ograniczeniem ubóstwa i bezrobocia (samorządy, władze wojewódzkie, związki zawodowe, pomoc społeczna, organizacje pozarządowe). Wspólna jest również konkluzja dotycząca zmodernizowania i usprawnienia działalności urzędów pracy, które winny stać się bankami pracy, a nie instytucjami potwierdzającymi fakt bezrobocia. Podobnie jest ze sprawą odciążenia i odbiurokratyzowania urzędów pracy i ośrodków pomocy społecznej.

Autorzy wydali interesującą i odpowiadającą na zapotrzebowanie społeczne pracę – raport-ostrzeżenie skierowane do wszystkich rządzących naszym krajem, jak również do całego społeczeństwa. Przedstawili sytuację społeczną, postawili diagnozę, zaproponowali sposoby naprawienia sytuacji, nakreślili zagrożenia. Rolą adresatów jest właściwie wyciągnięcie wniosków i zastosowanie ich w praktyce. Ciąg dalszy właśnie należy do nich. Nie wiadomo jednak, czy polityka rządu (który deklaruje, że problem bezrobocia ma być jednym z ważniejszych zagadnień, jakimi chce się zająć) będzie zgodna z jego lewicowym programem czy też obwaruje się on na swoich liberalnych pozycjach. Nie wiadomo również, czy polityka obecnego rządu nada ograniczeniu bezrobocia i ubóstwa priorytet, czy dobro człowieka będzie głównym celem polityki społeczno-gospodarczej naszego państwa, czy wydany w skromnym nakładzie (500 egz.) Raport krążyć będzie pomiędzy kolejnymi badaczami i stanie się jednym z tych niewygodnych raportów, których nikt nie czyta, bo na realizację zawartych w nich postulatów potrzeba pieniędzy.

Małgorzata Kujawa

Ola H n a t i u k, *Pożegnanie z imperium. Ukraińskie dyskusje o tożsamości*, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2003, ss. 350.

Książka znanej ukrainistki, doktora nauk humanistycznych, kierowniczki Zespołu Literatury Ukraińskiej PAN, aktywnej tłumaczki i popularyzatorki literatury ukraińskiej w Polsce, jest obszernym studium, poświęconym współczesnemu stanowi tożsamości ukraińskiej, kształtowanej przez środowisko literackie. Książka przedstawia różnorodność koncepcji tożsamości kulturowej, która doszła do głosu po upadku komunizmu i uzyskaniu przez Ukrainę niepodległości. Praca nie zawiera opisu tożsamości ukraińskiej czy jej elementów, nie znajdziemy w niej również określenia, czy tożsamość ukraińska jest bardziej „europejska” czy też bardziej „wschodnia”. Celem pracy jest ukazanie mechanizmu konstruowania tożsamości, a mianowicie, do jakich wartości, symboli, idei i mitów odwołuje się, z czym się utożsamia, a wobec